

«Tahrik Kavramı»nın Adli Psikiyatri Yönünden İrdelenmesi*

KRİTON DİNÇMEN

Adli Tıp Kurumu, İstanbul, Türkiye

A PSYCHIATRIC EVALUATION OF PROVOCATION IN FORENSIC MEDICINE

Summary

It is the court who determines and evaluates the legal consequences of the agent of provocation. However, given the fact that the object of provocation in man, the nature of the treatment and condition to which a man is exposed before being «*provoked*», its resistance to the provocation in question, the determination of the point up to which he can put up a bold front, the establishment of the powers of resistance to the efferent agent of provocation, the determination of the moral elements in them just like in the case where the kind, the length, the intensity and the repetitions of the event of a given agent of provocation which forms a totality together with the personality integrity of the individual exposed to provocations within the frame work of the close resemblance between the physiological concept of «*stimulus*» and the concept of «*provocation*», the kind and the intensity, the repetition and the length of the stimulus, that is, in physiological terms, the *summation of stimuli* and the kind of organ of response, all these contributing to bring about a whole unity of *stimulus* → *response* physiology.

Key words : *Agent of provocation - Stimulus - Response.*

Özet

Tahrikin maddî ve manevî unsurları üzerinde duruldu. Bu unsurların etkisi, kişiden kişiye farklı biçimlerde gözlenir ve kişi senelerce devam ettirdiği homeostasis'i koruma içgüdü-süyle tahrike karşı bir reaksiyonda bulunur; bu eylem bazan kanun nazarında suç sayılır. Bu sonuç fizyolojideki stimulus → cevap konseptine benzer. Bu nedenle tahrik unsurunun saptanabilmesi adli tıpta önemli bir yer tutmaktadır.

Suçu oluşturan bir olayda «tahrik» unsurunun varlığının tahkiki, tetkiki, kabul veya reddi ve sonuçta ceza tayini üzerine şu veya bu şekilde tesiri - kanun nazarında - mahkemenin ve dolayısıyla hakimın takdir ve selâhiyetine ait bir husustur.

Nitekim TCK'nun tahrik unsurunu ilgilendiren 51. maddesinde bu husus açık olarak belirtilmektedir.

*) I. Adli Tıp Günleri'nde tebliğ edilmiştir, Adana, 1984.

Madde 51 — Bir kimse haksız bir tahrikin husule getirdiği gazap veya şedit bir elemin tesiri altında bir suç işler ve bu suç ölüm cezasını müstelzim bulunursa müebbet ağır hapis cezasına ve müebbet ağır hapis cezasını müstelzim bulunursa yirmi dört sene ağır hapis cezasına mahkûm olunur. Sair hallerde işlenen suçun cezasının dörtte biri indirilir.

Tahrik ağır ve şiddetli olursa ölüm cezası yerine yirmi dört sene ve müebbet ağır hapis cezası yerine on beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası verilir.

Sair cezaların yarısından üçte ikisine kadarı indirilir.

Ancak, *tahrik* kavramının tetkik ve tahlilinde, söz konusu kavramı oluşturan unsurların çok büyük bir kısmının tıp disiplini altında mütalealanın icap ettiği görülür.

Bilindiği gibi *tahrik*'te iki grup unsur mevcuttur. *Tahrik*'i oluşturan eylem ve şartlar *tahrik*'in *maddî unsuru*'nu teşkil etmekte olup, gayet tabii olarak, bir hadisede böylesine eylem ve şartların var olup olmadıklarının tesbiti, tetkiki, tahkiki ile sonuçta kabul veya redleri tamamen mahkemenin vazifesi ve selâhiyetinde bulunmaktadır. Bunun münakaşa edilecek herhangi bir tarafı yoktur.

Fakat, her *tahrik* hadisesinde *tahrik edilen bir kişi* de mevcuttur; neticede, *o tahrik* ile *o kişi* arasında oluşan ve tamamen tıbbî bir mahiyet arzeden karşılıklı etkileşimler ortaya çıkar ki, bunlar *tahrik*'in *manevî unsuru*'nu oluşturmaktadır.

Tahrik'e maruz kalan kişinin şahsiyet yapısı, *tahrik* olarak kabul edilen olayın vukuu esnasındaki ruhsal durumu, olay öncesi yakın tarihlerdeki ruhsal ve bedensel durumu ile kişinin kıymet ölçüleri, olumsuz tembihlere karşı dayanan gücü ve neticede taşımakta bulunduğu *yıkılma noktası*'nın tayini, olumsuz tembihlere cevap verme tarzı, kişinin maruz kalmış bulunduğu olayın o kişi için taşımakta olduğu *duygusal yük*'ün tayini gibi geniş tıbbî etkenler spektrumunun irdelenmesi adli psikiyatristin mesuliyet ve selâhiyetinde bulunmaktadır.

Nitekim Dünya Sağlık Örgütü'nce kabul edilmiş *Hastalıkların Sınıflandırılması*'nda yer alan ve stress kavramına bağlı olarak *durumsal büyük had stress reaksiyonları* ismi altında toplanan hastalıklar grubunu oluşturan durumların *tahrik* kavramı ile yakınlığı kolayca anlaşılır.

Organizmanın ruhsal ve/veya bedensel *homeostasis*'ini bozmaya matuf, homeostasis'i tehdit eden, organizmanın kurmuş olup, büyük titizlikle korumaya çalıştığı muvazeneyi tehdit eden her ruhsal veya fiziksel olaya *stress* ismi verilmektedir. Bu bakımdan *stress* kavramı ile *tahrik* kavramının yakınlığı aşikârdır.

Demek oluyor ki, kişinin tüm hayatı boyunca kurmuş bulunduğu ve o zamana kadar titizce korumakta olduğu ruhsal ve/veya bedensel muvazeneyi bozacak her dış etken, o kişinin ontolojik varoluşunu tehdit edeceği cihetle, kişi için *tahrik* vasfını alır. Böyle hallerde, kişi, tam bir panik içinde ve senelerce devam ettirdiği muvazeneyi, homeostasis'i koruma çabası esnasında bazı eylemlerde bulunur ki, bu eylemler, bazan, kanun nazarında *suç* mahiyetini taşırlar.

Anlaşıyor ki, bir kişi kendi kişilik entegrasyonunu, tamlığını, varoluşunu tehdit eden bir harici etken altında kaldığında o zamana kadar vermediği değişik cevaplar verebilir ki, bu gibi cevaplar bazan suçu oluştururlar.

Hadiseyi fizyolojik açıdan tetkik etmemiz faydalı olur kanısındayız. Fizyolojide mevcut *stimulus-tembih* kavramı ile *tahrik* kavramının yakınlığı ve hattâ eşdeğer ve eşmânâ olduğu düşünülürse, fizyolojideki *stimulus-cevap* konseptine benzer bir *tahrik* → *eylem* konseptini ortaya atabiliriz. Fizyoloji'de nasıl bir cevap organından muayyen bir cevabın alınabilmesi için organı etkileyen stimulus-tembih'in muayyen bir *şiddet-süre-tekrar*'ı yani summasyon göstermesi icap ediyorsa, *tahrik*'in oluşmasında da muayyen bir kişiyi muayyen bir hadisenin muayyen bir *şiddet-süre-tekrar* içinde etkilemesi icap etmektedir. İşte o zaman, hadisede tıbbî açıdan *stimulus-tembih-tahrik* unsurunun oluştuğunu söyleyebiliriz.

Yukarıda arzetmiş bulunduğumuz nazarı bilgiden anlaşılıyor ki, bir olayda tıbbî açıdan *tahrik unsuru*'nun var olup olmadığına karar verebilmemiz, *tahrik unsuru*'nun varlığını saptayabilmeniz için muayyen bir dizi işlemleri eksiksiz olarak tamamlamamız şarttır.

1 — Mahkeme tarafından tesbit ve kabul edilmiş *tahrik*'in *maddî unsuru*'nu oluşturan ve adli tahkikat dosyasında belirlenen hususların dikkatle incelenmesi;

2 — Kişinin tam bir psikiyatrik muayene sonucu kişilik yapısı ve dolayısıyla kişinin kıymet ölçüleri, kendisi için *duygusal yük* taşıyan kavramların tesbiti ile kişinin *stress*'lere karşı *yıkılma noktası* ile tahriklere tahammül derecesi ve cevap verme tarzının tesbiti;

3 — Kişi ile kişinin maruz kalmış bulunduğu şartların bir bütün olarak tetkiki ile *o şartlar*'ın *o kişi* için duygusal yük taşıyıp taşımadıklarının araştırılması;

4 — *O kişi*'nin *o şartlar*'a maruz kalmış bulunduğu andaki ruhsal ve bedensel durumunun anlaşılması;

5 — *O şartlar*'ın taşımakta oldukları duygusal yük, şiddet, süre ve tekrar faktörleri ile kişinin o andaki ruhsal ve bedensel durumu bakımından *o kişi'nin yıkılma noktası*'nı aşmış olup olmadıklarının tayini.

İşte ancak bütün bunların tamamlanmasından sonradır ki, hekim *tahrik*'in *manevi unsurları*'nı tetkik etmiş olmakla, mahkemece tesbit edilmiş bulunan *tahrik'in maddi unsurları* muvacehesinde, fizyolojik açıdan, o kişide o hadiselerin *stimulus-tembih-tahrik* vasfını taşıyıp taşıyamadıklarını ve *stimulus* → *cevap* = *tahrik* → *eylem* durumunun oluşup oluşmadığı hususunda bir kanaata varabilir ve bu kanaatini tıbbî mütaleasında serdedebilir.

KAYNAKLAR

- Dinçmen, K. (1977) *Existentialist Psikiyatri*, Roche, İstanbul.
- Dinçmen, K. (1978) *Psikiyatri*, 2, (2).
- Dinçmen, K. (1981) *Deskriptiv ve Dinamik Psikiyatri*, 2. baskı, İstanbul.
- Dinçmen, K. (1984) *Adli Psikiyatri*, İstanbul.
- Laughlin, H. (1956) *The Neuroses in Clinical Practice*, WB Saunders Co., Philadelphia.
- Massermann, J. (1961) *Principles of Dynamic Psychiatry*, WB Saunders Co., Philadelphia.
- Menninger, K. (1938) *Man Against Himself*, Harvest Books, New York.
- Songar, A. (1983) *TCK'nun 51. Maddesi ve Psikolojik Tahrik Unsuru*, (Bildiri), Türk Psikoloji Derneği, Adli Psikiyatri Semineri.

Ayrı baskı için :

Dr. Kriton Dinçmen
Adli Tıp Kurumu
Cerrahpaşa, İstanbul